

Uudised

Hea klient!

Tänaseks on JKK Sõnumid ilmunud juba viis aastat ning käesolev number on järjekorras 21. Viie aasta jooksul on muutunud pisut JKK Sõnumite välimus, kuid sisult on jäänud meie infoleht üldjoontes endiseks. Olulised teemad on olnud ikka jõudluskontrolli ja Jõudluskontrolli Keskusega seonduv. Nii saate ka selle numbri uudiste rubriigis lugeda veisekasvatajatele mõeldud uutest teenustest ning Soome seakasvatajate huvist Possu programmi vastu. Kui varasematel aastatel oleme edastanud ainult Jõudluskontrolli Keskuse uudiseid, siis seekord kajastame ka Maaülikooli geneetika laboratooriumi ICARilt saadud akrediteeringut. Heade kolleegide saavutuste kirjeldamine pole meil uus suund, vaid seekordne erand on seotud asjaoluga, et ICAR organisatsioonina on ikkagi jõudluskontrolli organisatsioonide katusorganisatsioon ning geneetika laboratooriumi akrediteering suurendab rahvusvaheliselt ka meie usaldusväarsust.

Nii nagu varasemalt on ka seekord siseküljel kirjutatud jõudluskontrolli nüanssidest või juhitud tähelepanu olulistele asjadele. Kuna aga hetkel on meid ümbritsev elu piisavalt tõsine, siis tagalehel on lisaks Krista Murumäe meenutustele võimalik kõigil huvilistel tutvuda ühe väga lihtsa moodusega, kuidas tõsta piimatoodangut ja seda tänasel majanduslikult raskel ajal ilma igasuguste kulutusteta!

Head lugemist ja jõudu praeguseks keeruliseks ajaks!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Veiste müük

Nüüdsest on loomaomanikel võimalik oma loomade müügikuulutusi avaldada ka JKK kodulehel. Selleks tuleb müüjal sisestada oma kontaktandmed ning märkida pakutavad loomad Vissukeses või Liisus, mille tulemusena JKK kodulehel kuvatakse müügis olevate loomade nimekiri.

Lisaks mugavusele on loomade müügist huvitatutele lisaväärtuseks asjaolu, et ostuhuvilistel on võimalik vaadata ka müügis olevate loomade põlvnemisandmeid ja toodangunäitajaid.

Geneetikalaboril ICARi akrediteering

Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi geneetika labor sai Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) akrediteeringu veiste põlvnemisandmete õigsuse kontrollimiseks DNA analüüside põhjal.

ICARkehtestas 2007. a miinimumnõuded laboritele, kus tehakse DNA analüüsi aretuse eesmärkidel. Rahvusvaheliseks standardiks põlvnemisandmete õigsuse kontrollimisel on DNA markerid. Alates 2010. aastast peab olema ICARi akrediteering kõigil veiste põlvnemisandmete õigsust kontrollivatel laboritel. Seni on akrediteeringu saanud 19 laborit 13 riigist.

ICARi akrediteering annab klientidele kindluse, et eksperisi vastuses ei tule kahelda. Samu DNA markereid kasutades saadakse ükskõik millises maailma laboris, kus veiste põlvnemisandmete õigsuse kontrollimisega tegeldakse, sama tulemus.

Loomaomanikel on võimalus tellida EMÜ geneetikalaborist järgmisi teenuseid:

- veised – põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine (DNA ja veregrupid), piimavalkude pärilike tüüpide määramine (CSN2, CSN3, LGB) ja holsteini tõugu veistele BLAD-test;
- hobused – põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine DNA markerite põhjal;
- lambad – PrP geeni polümorfismi selgitamine (skreipiresistentsus);
- sead – sigade stressiresistentsuse uuring (PSS-test).

Paaride valik

Kõikidel Vissukese kasutajatel on võimalik kasutada uut Vissukese lisaosa PV (Paaride valik). Uus programm aitab loomapidajal leida oma karjale sobivaimad pullid. Programm näitab, millised pullid sobivad konkreetsetele lehmadele. Pullide leidmisel välditakse sugulusaretust ning iga tunnuse, mida parandada, valib programmi kasutaja ise. Lineaarselt hinnatud lehmade puhul on võimalik kasutada ka välimikuhindeid (lineaarselt hindamata loomadel ema-isa välimikuhindeid).

Lisaks sobivate pullide leidmisele on programmis kokkuvõtte enamlevinud välimikuvigadest ning juhitakse tähelepanu pullidele, keda võiks konkreetsel lehmal või kogu karjas vältida.

Paaride valiku programm on testimisjärgus ning sügiseni kõigile kasutajatele tasuta. Vältimaks tõrkeid esimestel katsetustel soovitame enne programmiga töötamist tutvuda programmi juhendiga.

Põhjanaanabrid huvituvad Possu programmist

Juba mitmel korral on JKKsse jõudnud teave soomlaste huvist meie sigade jõudlusandmete kogumise programmi vastu. Mitu korda olid huvitujateks Eesti seafarme nõustavad Soome konsulendid. Ka Soome farmerid on huviga meie programmi arendamist jälginud – maailm on väike ja kahe maa farmeritel on tihedad kontaktid. Eelmise aasta lõpus ostis Eesti Tõusigade Aretusühistu Soomest tõumaterjali ja seekord huvitusid Possu programmist FABA (Soome Põllumajandusloomade Aretusühistu) spetsialistid. 18. märtsil toimus kolmepoolne kohtumine Possu programmi ja Eesti sigade aretussüsteemiga tutvumise eesmärgil. Osa võtsid FABA, ETSAÜ ja JKK spetsialistid. FABAt esindasid Timo Serenius ja Matt Puonti – direktorid sigade aretuse ja ekspordi alal. JKK esitles Possu programmi osaliselt soome- ja osaliselt ingliskeelsena, sest tõlkimine on veel pooleli. Põhjanaanabrid said kaasa demoversiooni. Soomlaste arvamus Possust oli positiivne ja huvi programmi vastu oli oodatust suurem. Kiidusõnad Raivo Laanemaale, tänu kellele see kohtumine aset leidis!

Kas valida emiseid viljakuse või viljakuse aretusväärtuse järgi?

Seakasvataja sooviks on emiselt saada võimalikult palju põrsaid. Viljakuse aretamisel on hinnatavaks tunnuseks elusalt sündinud põrsaste arv. Viljakust hinnatakse eesti maatõugu ja eesti suurt valget tõugu sigadel ning esimese põlvkonna ristanditel ning tagasi ristatud ristanditel. Viljakuse suhtelise aretusväärtuse (V_SAV) saab emis pärast esimese pesakonna sündi ning kult pärast oma esimese tütre poegimist. Suhteline aretusväärtus näitab, kas emis/kult pärandab hea viljakuse ka oma järglastele.

Viljakus on vähe päritav tunnus ($h^2=0,10$) ehk pesakondade suurust mõjutavad väga olulisel määral söötis-pidamistingimused. Viljakuse aretusedu saavutamiseks on tarvis teha ranget valikut.

Mida rohkem on emistel poegimisi või kultidel poeginud tütreid erinevates karjades, seda suurema tõenäosusega võime väita, kes nendest pärandavad kõrget viljakust ka järglastele. Kuid kas karjataienduseks valida noorloomi vaid mitu korda poeginud emiste pesakondadest? See oleks hea mõte, kuid sageli on sobivaid vanaemiseid karjas vähe ning karja täiendust tuleb valida ka esimest või teist korda poeginud emiste pesakondadest. Emise viljakuse aretusväärtus annab juba

esimesest pesakonnast alates aimu, millised geenid emise järglastele pärandab. Iga siga saab oma geenid viljastumise hetkel ja tema genotüübiväärtus ei muutu. Heades söötis- pidamistingimustes avaldub eellastelt kaasa antu täies hiilguses, kehvades tingimustes

ei pruugi kõrge V_SAVga emised anda suuri pesakondi, kuigi nad on geneetiliselt selleks võimelised.

Seemendusjaama (SJ) kultide V_SAVd avaldatakse JKK veebilehe sigade geneetilise hindamise lehel. Samalt lehel leiame suurima aretusväärtuse või indeksiga noorloomad, liikudes lehel SEAD → HINDAMINE → Emaliini parimad noorloomad. JKK koostatud teised abivahendid "Paaride valik", "Pesakonna viljakusindeks", "Emiste viljakus" ning "Kasutatud kuldid" leiame lehel SEAD → PÄRINGUD.

Igale seale, kellel veel ei ole V_SAVi, arvutatakse viljakusindeks, mis on vanemate V_SAVi keskmine. Järglase aretusväärtus on otseselt seotud tema vanemate aretusväärtusega ehk vanemloomadelt saadud genotüübiväärtusega. Valides kõrgema viljakusindeksiga noorloomad, loodame saada kõrgema viljakusega emise/kuldi karja. Emiku valimine viljakusindeksi abil on kindlasti usaldusväärsem, kui arvestades ema keskmist pesakonna suurust.

Kõrge aretusväärtusega vanemate paare valides on suurem võimalus saavutada aretusedu, mis väljendub järglaste kõrgemas toodangus eakaaslastega võrreldes. Tähelepanu tuleks pöörata SJ-kultide valikule, sest kuldi mõju on karjas/populatsioonis suurem kui emistel, kelle viljakusomaduste geenid antakse edasi vaid väiksele arvule järglastele. Eriti tuleks vaadata kuldi V_SAVi puhtatüulist või 1. põlvkonna ristandemiste seemendamisel, sest saadud pesakondadest valitakse järgmise põlvkonna emasloomad. Kuldi jõudlusomaduste aretusväärtus omab põrsatootmisel vähem tähtsust. Pesakondade puhul, kust ei valita sigu põhikarja täienduseks on oluline võimalikult kõrge jõudluse aretusväärtus, sest saadavad järglased peaksid kiiresti kasvama ja saavutama varakult tapaküpsuse. Niisiis, kultide ja emiste võimalikult kõrge aretusväärtus on oluline selliste emiste seemendamisel, kelle pesakondadest valitakse karja täiendust. Vastavalt pesakonna rakendusele, kas nuumloomaks või karja täienduseks, tuleb valida ka kult.

Viljakusprobleemidega tegeldakse ka teistes riikides. Näiteks Soomes märgistatakse kõrge V_SAVga SJ-kultide sperma "Faba Matriarkka" ja kõrge J_SAVga "Faba Muskeli" nimetusega. "Faba Kombi" märgistus antakse kultide spermale, kui nii viljakuse kui ka jõudluse aretusväärtused on kõrged.

"Eesti jõudluskontrolli aastaraamatu 2008" aasta kokkuvõtteid vaadates võib väita, et 2008. a sündinud kuldid on heade jõudlusnäitajatega ehk head isaliini kuldid (J_SAV=119,4), kuid emaliini kultideks vähem sobivad (V_SAV=100,5). SJ-kultide ja omakarja kultide järglaste SAV võrdlusest (vt tabel 1) võib järeldada, et farmide enda kultide valikul on suuremat rõhku pandud viljakusomadustele. SJ-kultide valik lihajõudluse järgi on olnud rangem, mis avaldub nii SJ-kultide puhtatüulist järglaste suuremates J_SAV näitajates kui ka karjatesti keskmistes tulemustes.

Aretusväärtused arvutatakse uuesti igal hindamiskorral kõikidele sigadele. Aretusväärtus on ajas muutuv suurus, sest andmete lisandumisega muutub seale antav hinnang täpsemaks.

Tabel 1. Geneetiliselt hinnatud puhtatüulist järglaste võrdlus

Tõug	Seemendusjaama kultide järglased						Omakarja kultide järglased						viljakuse SAV			
	arv	vanus testimisel, p	ööpäevane juurdekasv, g	sellapeki paksus, mm	lihassilma läbimõõt, mm	T_indeks	jõudluse SAV	viljakuse SAV	arv	vanus testimisel, p	ööpäevane juurdekasv, g	sellapeki paksus, mm		lihassilma läbimõõt, mm	T_indeks	jõudluse SAV
L	1923	186	562,8	9,4	61,2	109,3	115,9	102,4	605	179	582,9	9,4	61,6	109,7	116,0	105,2
Y	877	180	574,8	10,5	62,3	107,0	114,4	98,0	816	198	519,6	11,5	60,2	103,8	109,7	102,1
P	80	180	567,6	8,0	69,5	109,2	105,1		16	187	553,8	11,3	63,6	102,8	104,0	

Näiteks 2006. aasta lõpus hinnatud SJ-kultide 2005. aastal sündinud 228 järglase keskmisteks oli J_SAV=115 ja V_SAV=101. 2008. aasta viimasel hindamise SJ-kultide 2005. aastal sündinud 3468 järglase keskmine J_SAV=113,9 ja V_SAV=103,5. Niisiis, 2005. a sündinud järglased on osutunud esialgse prognoosiga võrreldes tegelikkuses viljakamaks ning jõudluse aretusväärtus on natuke vähenenud. Võrreldes SJ-kultide 2006. aastal sündinud järglaste 2007. ja 2008. aasta viimase hindamise keskmisi aretusväärtusi näeme, et 2007. a oli J_SAV=116,1 ja V_SAV=104,9 kuid 2008. aasta hindamisel olid keskmised väärtused vastavalt J_SAV=115,6 ning V_SAV=99,6 ehk 2006. a sündinud SJ-kultide järglaste viljakuse suhteline aretusväärtus on andmete lisandumisel osutunud madalamaks.

Varasemate sünniaastate kultide/emiste aretusväärtusi vaadates saab teha järeldusi (kui on toimunud järglaste järgi hindamine) minevikus tehtud aretusotsuste kohta. Planeerides pesakondi, saame vanemloomade paaride valikul siiski toetuda nii viljakusindeksitele kui ka aretusväärtustele, sest järglaste järgi hinnatud SJ-kuldid annavad suurema tõenäosusega sarnaseid tulemusi ka teiste tütarde puhul kui kuldid, kes ei ole hinnatud järglaste järgi (testkuldid).

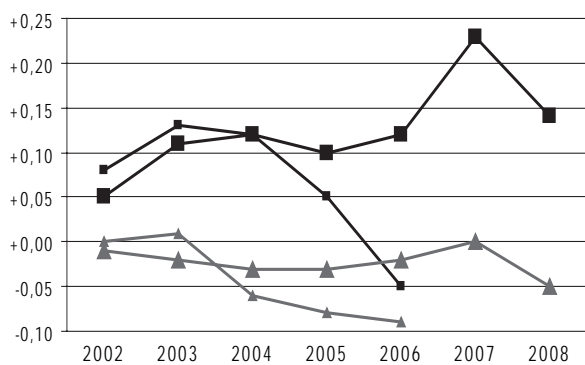
Võrreldes erineval ajahetkel hinnatud 2006. sünniaasta sigade keskmisi aretusväärtusi, näeme tabelis 2 esitatud väljavõttes ajalast aretusväärtuste muutumist. Kaks aastat hiljem, kui hinnatud sigade arv on kaks korda suurem, on keskmised aretusväärtused muutunud kõige enam juurdekasvul ja viljakusel. Andmete lisandumisel on juurdekasvu aretusväärtus vähenenud ning viljakuse aretusväärtus tõusnud märkimisväärselt. Viljakuse geneetilist trendi hinnates tuleks meeles pidada, et kahe kuni kolme viimase aastakäigu järglaste aretusväärtused ning geneetiline trend muutuvad kõige enam (vt joonis 1). Tabelis 2 on näha, et viljakuse aretusväärtus on muutunud negatiivsest väärtusest positiivseks.

Viljakuse parandamine on aega ning järjepidevust nõudev tegevus, mis õigete aretusotsuste tegemisel annab tulemusi.

Tabel 2. 2006. aastal sündinud sigade keskmised aretusväärtused tõugude viisi, võrreldes 2006 ja 2008 aasta geneetilise hindamise tulemusi

Tunnus	Gen. hind. kuupäev	Eesti maatõug		Eesti suur valge		Ristandid LY,YL	
		sigade arv	AV	sigade arv	AV	sigade arv	AV
Seljapeki paksus, mm	21.12.06	1871	-1,71	1317	-1,69	1972	-1,73
	18.12.08	3924	-1,92	2608	-1,86	4233	-2,00
Lihassilma läbimõõt, mm	21.12.06	1871	+2,77	1317	+2,76	1972	+2,61
	18.12.08	3924	+3,00	2608	+3,22	4233	+3,06
Juurdekasv, g	21.12.06	1871	+19,13	1317	+6,72	1972	+12,51
	18.12.08	3924	+12,54	2608	+2,26	4233	+7,78
Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas, põrsast	21.12.06	1525	-0,05	1209	-0,09	1786	-0,07
	18.12.08	3940	+0,12	2720	-0,02	4318	+0,05

Joonis 1. Viljakuse geneetiline trend 2006. ja 2008. aasta hindamistulemuste lõikes

■ Eesti maatõug 2006	+0,08	+0,13	+0,12	+0,05	-0,05		
■ Eesti maatõug 2008	+0,05	+0,11	+0,12	+0,10	+0,12	+0,23	+0,14
▲ Eesti suur valge 2006	+0,00	+0,01	-0,06	-0,08	-0,09		
▲ Eesti suur valge 2008	-0,01	-0,02	-0,03	-0,03	-0,02	+0,00	-0,05

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanekuid aasta kokkuvõtetest

Lõppenud on 2008. aasta kokkuvõtete tegemine ja loomaomanikel on oma farmi tootmistulemused aretus-, baasaretusfarmide ja Eesti keskmiste tulemustega võrreldud. Eelmine aasta oli edukas – enamus emiste jõudlusnäitajatest oli positiivse trendiga. Pesakonnas sündis kokku 11,8, neist elusalt 11 põrsast, mis on parim tulemus alates 1993. aastast. 2007. a võrreldes kasutati emiseid intensiivsemalt. Seda kinnitab aastaemise viljakusnäitajate paranemine – aastaemise kohta sündis elusalt 0,8 ja võõrutati 0,4 põrsast rohkem. Lihtne matemaatika näitab, et emiste parema kasutamise ja viljakuse

Tähelepanu

Seemenduste sisestamisest. Viimasel ajal on Possusse sisestatud kirjeid, kus kahe seemenduse vahe on ebaloogiliselt väike, jäädes vahemikku 1-15 päeva (normaalne 21 päeva). Tegemist võib olla sisestamisvigadega. Seakasvatases on saanud tavaks, et emist seemendatakse ühe innatsükli jooksul 2-3 korda 12-tunnise vahega, aga algandmetes registreeritakse ainult esimese seemenduskorra kuupäev, lisades kirjele seemenduskordade arvu. Ka emise seemendamine kahe erineva kuldiga on võimalik sisestada sama kirje juurde. JKK peab vajalikuks sellised andmed üle kontrollida. Vastava info leiate Possust peale andmevahetust trükiselt “Inna ajal eri päevadel seemendatud?”.

Tabel 1. Jõudlusnäitajate võrdlus

Näitaja	1999	2008
Ümberindlemisi (%)	17,7	17,9
Esmaseemendusvanus (päeva)	258	239
Esmapoegimisvanus (päeva)	379	368
Pesakonnas sündinud põrsaid	10,7	11,8
neist elusalt	10,0	11,0
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	8,8	9,4
Imikpõrsa kadu (%)	12,4	13,5
Imetamisperiood (päeva)	37,2	29,6
Vabaperiood (päeva)	12	6,4
Võõrutatud pesakondi emise väljaminekul	2,9	3,4
Emise kasutamisaastaid väljaminekuni	1,6	1,8
Ebaproduktiivseid päevi pesakonna kohta	32,4	21,9
Testitud sigade arv: KSJ kultide järglased	2003	2183
omakarja kultide järglased	6757	1584
Seljapeki paksus: KSJ kultide järglased	14,0	9,9
omakarja kultide järglased	15,0	10,6
Seljalihase läbimõõt: KSJ kultide järglased	48,4	61,6
omakarja kultide järglased	48,2	61,0

tõusuga +0,2 põrsa võrra pesakonnas saadi aastas ca 10 000 põrsast rohkem kui sama arvu emistega 2007. a. Trende on alati huvitav jälgida pikema perioodi vältel. Tabelis 1 on võrreldud jõudlusnäitajaid üheksa-aastase intervalliga. Miks just 1999. aasta? See oli esimene täisaasta, mil seafarmides koguti andmeid personaalarvuti programmiga ja tulemuste arvutamise meetodika on võrreldav 2008. a omaga. Silma hakkab mitmeid positiivseid tulemusi meie tublide seakasvatavate ja aretajate töös – viljakuse suurenemine, emiste parem kasutamine, lihajõudlusnäitajate suurenemine, eriti lihassilma läbimõõdu osas.

Keskmiised tulemused on küll positiivsed, aga samas teeb murelikuks näitajate suur kõikumine erinevate farmide keskmisi tulemusi vaadates. Näiteks aastaemise kohta võõrutati minimaalselt 10,6 ja maksimaalselt 26,2 põrsast. Vahe on ligi 2,5-kordne. Seemendatud emistest jõudis poegimiseni parimas farmis 90,9% ja halvimas 34,5% emistest. Vahe on 2,6-kordne. Vabaperioodi minimaalne pikkus oli 4,8 päeva ja maksimaalne 27,4 päeva – erinevus koguni 5,7-kordne. JKK saadab farmidesse aasta kokkuvõtteid ja võrdlusandmeid just põrsatootmise olukorra analüüsimiseks. Selleks peab teadma optimaalseid piire, et välja selgitada tootmise kitsaskohad. Kui mõnel farmeril puudub teave optimaalsetest tulemustest, siis JKK spetsialistid on nõus seda jagama. Tootmise parendamiseks halbade tulemustega farmides oleks kasulik leida seakasvatuse konsulent ja hakata järgima tema nõuandeid. Konkreetsema materjali – seafarmide tootmisnäitajate võrdlustrükise – saadab JKK teile juulis.

Jõudu ja jaksu edaspidiseks!

Küllli Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Palve andmete edastamiseks. Jõudluskontrolli lepingu alusel on eelmise kuu andmete edastamise päevaks järgneva kuu 10. kuupäev. JKK palve on, et püüaksite seda võimalusel teha 5 päeva varem, et arveid kiiremini väljastada. Selline soov on tulnud mitme farmi raamatupidamisest, kes tahavad käibedeklaratsiooni ja teised vajalikud aruanded õigeaegselt esitada. Võimalusel palun arvestage seda soovi. Kui andmed ei ole siiski 10. kuupäevaks laekunud, väljastatakse jõudluskontrolli arve JKK andmebaasi andmete alusel.

Möödunud märgates

Meenutab Krista Murumägi
Asusin 1962. a maikuu tööle Hulja sovhoosi seleksioonäär-zootehnikuna. Hulja veisekari oli komplekteeritud 1953/54. aastal Viisu, Kohila, Auvere ja Pekingi sovhoosi karjast toodud loomadega. Aretus oli korras, sest sovhoosi direktor Hans Loite oli loomakasvataja hingega mees.

Huljas ei kasutatud käibelolevaid karjakontroll-raamatuid. Direktor Loite ja peazootehnik Udo Johanson olid kasutusele võtnud suured tabelikujulised vormid, kus ühel suurel joonistuspaperipoognal olid kogu lüpsigrupi lehmad. Sinna oli märgitud kontroll-lüpsid, seemendused, poegimised, kinnijätmised vastava kuu lahtrites. Kasutati värvipliiatseid: poegimine – punane, seemendus – sinine, kinni – kollane. Väga hea ja ülevaatlik.

Mulle meeldis see väga, polnud tarvis lehekülgi lapata ja otsida. Täiendasime üht-teist, tegime veel mõnda asja käepärasemaks. Kui põllumajanduse ministeerium 60ndate alguses jõudluskontrolli dokumentide võistluse korraldas, võtsime sellest osa ja saime auhinnalise koha. Pidasime oma süsteemi kohaselt arvestust lõpuni. Ka tõulavade zootehnikud ja rajooni asjamehed algul küll porisesid, kuid leppisid meiega. Lasime trükkida paksule joonistuspaperile need blanketid. Lehele mahtus 12 lehma. Igal aastal oli oma lehmade raamat.

Suur töö oli laktatsioonitoodangute rehkendamine. Zootehnikutele arve-masinaid ei jätkunud. Öhtul peale raamatupidajate tööpäeva lõppu sain enda kasutusse vana arve-masina Felix. See oli niisugune, kus kangikestega liigutasid numbrid paika, väntasid edasi-tagasi. Ragises kõvasti. Ikkagi parem kui pliiatsi ja paberiga. Kuutoodangud kontroll-lüpside põhjal rehendasin arvelauaga – puunuppudega lollikindel arvuti.

Nime mõju toodangule

Ajakirjas Anthrozoös (vol 22, no 1) avaldatud Briti teadlaste uuringu järgi annavad lehmad, kellele peremees on nime pannud, aastas 3,4% rohkem piima kui nende nimetud liigikaaslased.

Pärast 2008. a kontrollaasta tulemuste teatavakssaamist võtsin ette uurimistö, et selgitada välja, millise nimega lehmad lüpsid eelmisel aastal Eestis kõige rohkem. Et vältida juhuslikkust, on vaatluse all vaid need lehmad, kellele üks või teine nimi oli pandud vähemalt 10 korda. Töö tulemusena selgus, et enim lüpsid Halbi nime kandvad lehmad (13 lehma keskmine toodang oli 12 266 kg). Üle 11 000 kg lüpsid lehmad, kes kandsid nimesid Anta, Vahvel, Tullles, Poldi, Võrgu ja Maimik. Ka need lehmad, kes lüpsid 10 000-11 000 kg aastas kandsid mitte väga tavapäraseid nimesid: Tupsik, Rallu, Lanna, Lemma, Ake, Maagi, Inger, Hesa, Nelke, Nuka, Haavi, Kilgas ja Hirmi.

Tundsin huvi ka, kuidas lüpsavad väga tavalise nimega lehmad. Nende tulemused osutusid väga keskpärasteks või alla selle. Mustiku nime kandvad lehmad lüpsid keskmiselt 6343 kg, Kirjakud 6439 kg ja Punikud 6546 kg. Veidi parema tulemuse andsid Moonid – 6905 kg. Siit järeldus, et parema tulemuse annavad mittetraditsioonilise nimega lehmad.

Kui lehmale nime panek valmistab raskusi, siis võib selle üldse panemata jätta, sest Eesti oludes on ilma nimeta lehmade keskmine toodang kõrgem (7821 kg) kui nime kandvatel lehmadel (7265 kg). Kõige halvemini lüpsid Taadu-nimelised lehmad – 5167 kg, kes jäid tagantpoolt järgmisele alla tervelt 402 kilogrammiga. Pole see Taadu mingi õige lehma nimi, pigem pulli oma. Hästi ei lüpsa ka lehmad, kellele on pandud inimese nimi. Kõik Ilonad, Piretid, Barbarad, Kadrid ja Tiiad lüpsid keskmiselt alla 6000 kg aastas.

Inno Maasikas

Andmetöötlusosakonna juhataja

Tööjuubel

22. mail on **25.** tööjuubel jõudluskontrolli andmetöötluse osakonna Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja **Tea Kivimaa**’l.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00